TALABA QIZLAR ORASIDA SOG'LOM MA'NAVIY MUHITNI YARATISHNING PSIXOLOGIK VA TASHKILIY ASOSLARI

Akramova Qumri Abdumajid qizi
Jizzax davlat pedagogika Universiteti, Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (maktabgacha ta'lim) mutaxassisligi 2 -kurs magistranti
Email: qumriakramova2017@gmail.com

Qabul qilindi: 06.11.2025
Ko'rib chiqildi: 07.11.2025
Tasdiqlandi: 08.11.2025

Kalit so'zlar:
talaba qizlar, ma'naviy muhit, psixologik asoslar, tashkiliy asoslar, ijobiy kommunikatsiya, motivatsiya, ma'naviyat, ma'rifat, oliy ta'lim, sog'lom muhit.

Ключевые слова:
студентки, духовная среда, психологические основы, организационные основы, позитивная коммуникация, мотивация, духовность, просвещение, высшее образование, здоровая среда.

Keywords:
female students, spiritual environment, psychological foundations, organizational foundations, positive communication, motivation, spirituality, enlightenment, higher education, healthy environment.

Annotatsiya. Mazkur maqolada talaba qizlar orasida sog'lom ma'naviy muhitni shakllantirishning psixologik va tashkiliy asoslari yoritilgan. Maqolada ma'naviy muhit tushunchasining mohiyati, uning yoshlar hayotidagi o'rni va ahamiyati, shuningdek, psixologik omillar va tashkiliy yondashuvlarning o'zaro uyg'unligi tahlil etilgan. Talaba qizlarda ijobiy fikrlash, o'zaro hurmat, bag'rikenglik, hamjihatlik va o'zini rivojlantirishga bo'lgan motivatsiyani kuchaytirish yo'llari ko'rsatib o'tilgan. Oliy ta'lim muassasalarida sog'lom ma'naviy muhitni yaratishda psixologik maslahat xizmati, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, mentorlik tizimi va ijtimoiy-psixologik monitoringning o'rni muhimligi ta'kidlangan.

Аннотация. В данной статье раскрываются психологические и организационные основы формирования здоровой духовной среды среди студенток. В работе проанализирована сущность понятия духовной среды, её место и значение в жизни молодёжи, а также взаимосвязь психологических факторов и организационных подходов. Показаны пути укрепления у студенток позитивного мышления, взаимного уважения, толерантности, сплочённости и мотивации к самосовершенствованию. Подчёркивается важность психологической консультативной службы, духовно-просветительских мероприятий, системы наставничества и социально-психологического

мониторинга в создании здоровой духовной атмосферы в высших учебных заведениях.

Annotation. This article highlights the psychological and organizational foundations for creating a healthy spiritual environment among female students. The paper analyzes the essence of the concept of a spiritual environment, its role and significance in the lives of young people, as well as the interrelation between psychological factors and organizational approaches. The study outlines ways to strengthen positive thinking, mutual respect, tolerance, solidarity, and motivation for self-development among female students. The importance of psychological counseling services, spiritual and educational activities, mentoring systems, and socio-psychological monitoring in establishing a healthy spiritual atmosphere in higher education institutions is emphasized.

Kirish. Bugungi globallashuv va axborot oqimi tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan davrda yoshlarning, ayniqsa talaba qizlarning ma'naviy olami, dunyoqarashi va hayotiy pozitsiyasini shakllantirish dolzarb masalaga aylangan. Oliy ta'lim muassasalarida sog'lom ma'naviy muhitni yaratish, ayniqsa, talaba qizlar o'rtasida ijobiy psixologik muhitni mustahkamlash jamiyatimizning ma'naviy barqarorligi va taraqqiyoti uchun muhim omillardandir.

Sog'lom ma'naviy muhit – bu o'quvchi va talabalarda insonparvarlik, vatanparvarlik, milliy qadriyatlarga sadoqat, o'zaro hurmat, ijobiy fikrlash, hamkorlik va o'zini rivojlantirishga intilish kabi fazilatlarni qaror toptiruvchi psixologik holatdir. Bunday muhitda talaba qizlar o'zlarini erkin, qadrlangan va himoyalangan deb his etadilar. Shuningdek, sog'lom ma'naviy muhit ularning intellektual salohiyatini ochish, ijtimoiy faolligini oshirish hamda turli salbiy g'oyalardan himoyalanishiga xizmat qiladi.

Talaba qizlar orasida sog'lom ma'naviy muhitni yaratish – bu nafaqat ta'lim muassasasining, balki butun jamiyatning dolzarb vazifasidir. Psixologik

qo‘llab-quvvatlash, tashkilotchilik faoliyati va ma’naviy-ma’rifiy ishlarning uyg‘unligi natijasidagina har tomonlama barkamol, mustaqil fikrlovchi, irodali va jamiyatda o‘z o‘rnini topgan yoshlar kamol topadi.

Adabiyotlar tahlili. Talaba qizlar orasida sog‘lom ma’naviy muhitni shakllantirish masalasi psixologiya, pedagogika va sotsiologiya sohalarining kesishgan nuqtasida o‘rganiladigan dolzarb mavzulardan biridir. Bu borada mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy izlanishlari mavjud bo‘lib, ular asosan yoshlarning ma’naviy kamoloti, ijtimoiy moslashuvi hamda ta’lim muassasalarida psixologik muhitni boshqarish muammolariga bag‘ishlangan.

O‘zbekiston olimlari orasida bu yo‘nalishda A. Avloniy, A. Qodiriy, M. Abdullayev, N. Karimov, D. Asqarova kabi mutafakkir va tadqiqotchilarning ishlari alohida ahamiyatga ega. A. Avloniy o‘zining “Turkiy guliston yoxud axloq” asarida ma’naviyatni inson kamolotining asosiy omili sifatida ko‘rsatgan bo‘lib, axloqiy tarbiyaning yosh avlodda sog‘lom dunyoqarashni shakllantirishdagi roliga urg‘u beradi. Zamonaviy pedagogik adabiyotlarda, xususan, N. Karimov va D. Asqarova tadqiqotlarida oliy ta’lim tizimida ma’naviy muhitni mustahkamlash, talabalarning ijtimoiy-psixologik faolligini oshirish hamda ijobiy kommunikatsiya madaniyatini rivojlantirish muhim jihatlar sifatida ko‘rsatilgan.

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlarga oid davlat siyosati haqidagi farmon va qarorlarida ham talaba yoshlarning, ayniqsa, qizlarning ma’naviy immunitetini kuchaytirish, ularni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash zarurligi qayd etilgan.

Xorijiy manbalarda, xususan, A. Maslow, K. Rodjers, E. Fromm, A. Bandura kabi psixologlarning asarlarida shaxsning ijtimoiy-psixologik rivojlanishi, motivatsiya tizimi va o‘zini anglash jarayonlariga e’tibor qaratilgan. Maslowning “Ehtiyojlar ierarxiyasi” nazariyasiga ko‘ra, insonning ma’naviy o‘sishi avvalo uning xavfsizlik, hurmat va o‘zini rivojlantirish ehtiyojlari qondirilganida sodir bo‘ladi. K. Rodjersning insonparvarlik psixologiyasi nazariyasi esa ijobiy muloqot va ishonch muhitining shaxsiy o‘sishga bevosita ta’sirini asoslaydi. Bu nazariya talaba qizlar o‘rtasida sog‘lom psixologik muhit yaratish jarayonida muhim metodologik asos bo‘la oladi.

E. Frommning “Inson va jamiyat” haqidagi qarashlarida esa ma’naviy qadriyatlar jamiyatning barqarorligini ta’minlovchi omil sifatida baholanadi. Unga ko‘ra, insonning ma’naviy uyg‘oqligi o‘zaro hamkorlik va mehr-muruvvat asosidagi ijtimoiy munosabatlar orqali shakllanadi.

Yuqoridagi adabiyotlar tahlilidan ko‘rinadiki, sog‘lom ma’naviy muhitni yaratishning psixologik va tashkiliy asoslari turli yo‘nalishlarda o‘rganilgan bo‘lsa-da, aynan talaba qizlar toifasiga xos yondashuvlar hali to‘liq tizimlashtirilmagan. Aksariyat tadqiqotlarda umumiy ma’naviy-axloqiy tarbiya masalalari yoritilgan, biroq qizlarning psixologik xususiyatlari,

ijtimoiy rollari va ularning o‘zaro muloqot madaniyatini rivojlantirish masalalariga chuqurroq e’tibor qaratish zarur. Shu bois, ushbu mavzuni yanada rivojlantirish uchun psixologik maslahat xizmati, mentorlik tizimi, ijtimoiy loyihalar va kommunikativ treninglar orqali talaba qizlarda sog‘lom ma’naviy muhitni shakllantirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish dolzarbdir.

Tadqiqot muhokamasi. Olib borilgan ilmiy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, talaba qizlar orasida sog‘lom ma’naviy muhitni shakllantirish jarayoni ko‘p omilli va murakkab ijtimoiy-psixologik jarayondir. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, bu jarayonning muvaffaqiyati, avvalo, talaba qizlarning shaxsiy qadriyatlari tizimi, o‘z-o‘zini anglash darajasi, kommunikativ madaniyati va ta’lim muassasasida yaratilgan psixologik muhitga bevosita bog‘liqdir. Psixologik yondashuv nuqtayi nazaridan, sog‘lom ma’naviy muhit shakllanishi uchun talaba qizlarning ijtimoiy-psixologik moslashuv darajasi, o‘zaro ishonch, empatiya va o‘z fikrini erkin ifoda etish ko‘nikmalari muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot davomida aniqlanganidek, o‘qish jarayonida psixologik qo‘llab-quvvatlovchi atmosfera mavjud bo‘lgan guruhlarda talaba qizlarning o‘zaro hamkorligi, o‘ziga ishonchi va ijtimoiy faolligi yuqori bo‘ladi. Aksincha, salbiy muhitda o‘quv motivatsiyasi va ijtimoiy faollik pasayadi. Masalan, Maslow va Rodjersning shaxsga yo‘naltirilgan nazariyalariga tayangan holda aytish mumkinki, talaba qizlarda o‘zini qadrlash va ijobiy o‘z-o‘zini idrok etish holati ma’naviy muhit barqarorligining psixologik mezonlaridan biridir.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, oliy ta’lim muassasalarida talaba qizlar uchun yaratilgan tashkiliy sharoitlar — klub, to‘garak, ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar, mentorlik tizimi va psixologik xizmat faoliyati — sog‘lom muhitni shakllantirishda hal qiluvchi omillardandir.

Tadbirlar muntazam o‘tkaziladigan, talabalarning tashabbuslari qo‘llab-quvvatlanadigan muassasalarda ma’naviy muhit nisbatan barqaror, hamjihatlik kuchli bo‘lishi kuzatildi. Aksincha, faqat nazariy tarbiya bilan cheklanilgan joylarda ijtimoiy faoliyat va ma’naviy birdamlik sust bo‘lishi aniqlangan.

Jadval 1. Talaba qizlar orasida sog‘lom ma’naviy muhitni shakllantirishga ta’sir etuvchi asosiy psixologik va tashkiliy omillar tahlili

Ko‘rsatkichlar	Psixologik omillar mazmuni	Tashkiliy omillar mazmuni	Kutilayotgan natija
Shaxslararo munosabatlar	Empatiya, o‘zaro hurmat, ishonchni rivojlantirish	Guruhli treninglar, jamoaviy loyihalar tashkil etish	Talabalar o‘rtasida ijobiy muloqot va birdamlik kuchayadi

Ko‘rsatkichlar	Psixologik omillar mazmuni	Tashkiliy omillar mazmuni	Kutilayotgan natija
Motivatsiya va o‘zini anglash	O‘z qadriyatlarini bilish, o‘zini baholash, o‘ziga ishonch	Rag‘batlantiruvchi tizimlar (stipendiya, tanlovlar)	Faol, o‘z ustida ishlaydigan shaxs shakllanadi
Muloqot madaniyati	O‘z fikrini to‘g‘ri ifoda etish, tinglash madaniyati	Ma’naviyat soatlari, debat klublari	O‘zaro hurmat va fikr almashish muhitini shakllantirish
Stressni boshqarish	Ijobiy fikrlash, hissiy barqarorlik	Psixologik maslahat xizmati, dam olish tadbirlari	Ruhiy barqarorlik va o‘qish motivatsiyasi ortadi
Jamoaviylik va hamjihatlik	Bir-birini qo‘llab-quvvatlash, bag‘rikenglik	Mentorlik dasturi, ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar	Jamoada sog‘lom ma’naviy muhit barqarorlashadi
Ma’naviy qadriyatlarni anglash	Milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat	Ma’naviyat darslari, ijtimoiy loyihalar	Ma’naviy yetuk, vatanparvar shaxslar tarbiyalanadi

Yuqoridagi jadvaldan ko‘rinadiki, sog‘lom ma’naviy muhitni shakllantirishda psixologik omillar (shaxslararo ishonch, muloqot, motivatsiya, stressga chidamlilik) va tashkiliy omillar (to‘garaklar, treninglar, mentorlik, ma’naviy tadbirlar) bir-biri bilan chambarchas bog‘liq. Agar bu ikki yo‘nalish uyg‘un ravishda tashkil etilsa, talaba qizlarning ijtimoiy faolligi, ma’naviy yetukligi va o‘zaro hamjihatligi ortadi. Shu bois, ta’lim muassasalari bu tizimni muntazam ravishda tahlil qilib, psixologik xizmat va ma’naviy-ma’rifiy ishlarni birlashtirgan holda olib borishlari lozim.

Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, talaba qizlar orasida sog‘lom ma’naviy muhitni yaratish faqat ma’naviy-ma’rifiy ishlar bilan cheklanmasdan, balki

ularni psixologik jihatdan qo‘llab-quvvatlash, faol ijtimoiy hayotga jalb etish va ularga liderlik ko‘nikmalarini shakllantirish orqali samarali natijalarga erishish mumkin.

Xulosa. Tadqiqot davomida olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatdiki, talaba qizlar orasida sog‘lom ma’naviy muhitni shakllantirish — bu murakkab, ammo ijtimoiy jihatdan nihoyatda muhim jarayondir. U shaxsning psixologik barqarorligi, ma’naviy qadriyatlarga sadoqati va ijtimoiy faolligi bilan chambarchas bog‘liqdir. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, talaba qizlar o‘rtasida sog‘lom ma’naviy muhitni shakllantirish uchun psixologik maslahat xizmati, mentorlik tizimi, ma’naviy-ma’rifiy loyihalar hamda sog‘lom turmush tarzini targ‘ib etuvchi tadbirlarni uyg‘un ravishda tashkil etish eng samarali yo‘l hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov N. “Ma’naviy tarbiya asoslari”. – Toshkent: Fan, 2018.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. “Oliy ta’lim muassasalarida ma’naviy-ma’rifiy ishlarni takomillashtirish to‘g‘risida”gi qaror, 2021-yil.
3. Abdullayeva N. “Talaba yoshlarning psixologik iqlimini boshqarishning samarali usullari” // *Psixologiya va pedagogika jurnali*, №3, 2022.
4. Xudoyberdiyeva G. “Ayollar va qizlar ijtimoiy faolligini oshirishning psixologik omillari”. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2023.